ИГРИ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЗА МАЛКИ И ГОЛЕМИ

НАРЪЧНИК ЗА ГРУПОВА РАБОТА С ДЕЦА

Разработен от СНЦ „Еквилибриум”
със съдействието на
Клуб „Отворено общество” – Русе

Еквилибриум

КЛУБ ОТВОРЕНО ОБЩЕСТВО РУСЕ

Русе, 2013 година

Основната цел на наръчника е чрез неформално обучение да се стимулира пълноценното развитие на децата:

- *да се насърчи проявяването на техните творчески заложби;*
- *да се подпомогне откриването на техните положителни качества и способности;*
- *да се повишат тяхното самочувствие и самоуважение.*

Предложената програма за неформално обучение се основава на принципа на натрупването на опит чрез различни преживявания в клубове по интереси или в експедиционни занимания сред природата.

В наръчника е използван опитът на специалистите от Комплекса за социални услуги и семейства - Русе от дългогодишната им работа с ученици от русенските училища и деца в неравностойно положение.

ЗАЩО НАПИСАХМЕ НАРЪЧНИКА?

Идеята децата да се учат от опита се развива в България от времето, когато на СНЦ „Еквилибриум“ гостува световно известният планинар Дъг Скот. С него разговаряхме за „изобретателността, въодушевението… да разчиташ на себе си и поемаш рискове… да правиш нещата спонтанно.“ Това се случи през 2005 година, а една година по-късно публикувахме нашето ръководство „Учене чрез преживяване“. Сега „Еквилибриум“ работи с организации като Аутуърд Баунд и Дрийм тиймс – България, които споделят своя опит, натрупан в сложни обстоятелства.

Новият Закон за образованието представя учениците в ролята им на млади граждани, които по време на своето формално образование да бъдат поощрявани да поемат ангажименти към общността. Учебните програми трябва да улесняват този процес; образователната практика да признае правата на учениците на самостоятелни дейности, уменията да се представят сами и да участват при вземане на решения според възможностите си. Държавната образователна система би следвало да прегърне идеята, че децата могат да се учат от опита и че това е подходящо за тях. Този процес има необходимост да бъде подпомогнат или направляван чрез неформални контакти между възрастните и децата като се използват различни форми на образователни игри, подходящи за деца на възраст над детска градина.

СНЦ „Еквилибриум“ използва експериментални образователни техники при специални обстоятелства. Ние работим с деца, които са класифицирани като деца в риск. Това определение включва много негативи, но основното е, че тези деца имат лош опит, който излага на риск развитието на тяхната индивидуалност и слага бариери пред възможността им да се доверяват на другите хора и да виждат ценностите на заобикалящия ги свят. Наше задължение е да ги убедим, че има много лоши неща, но не и животът като цяло.

Непривилегированите деца са подозрителни към официалната обстановка и тяхното предизвикателно поведение е естествена реакция към възрастните, на които нямат доверие. Тези деца се обръщат към Комплекса за социални услуги. Извънкласните форми на работа се предпочитат, когато децата се съпротивляват на традиционните образователни методи. В допълнение ние трябва да си дадем сметка, че нашите деца са първото поколение, което отглеждаме без контакт с природата. Хората, работещи в областта на психологията, антропологията и образованието, които стават все повече, трябва да признаят, че в думите на индианския вожд Стоящата мечка, който казва, че извън природата човешкото сърце се втвърдява, има много истина.

Програмата за неформално обучение, на която е посветен настоящият наръчник, цели:

- Да създаде подходящо чувство на близост, далече от институции и модели, където възрастният/менторът има власт над младия човек и правото да насочва и контролира дискусиите и да ограничава неговата свобода на изразяване на идеи и мнение
- Да насърчи доверието и взаимната помощ в групата
- Да осигури поощряване и отмора
- Да насърчи развитието на самоувереност, повишена толерантност и разбиране за ценността на общите усилия - фактори, които помагат на младите хора да открият себе си като индивидуалности и членове на групата

ОПИСАНИЕ НА МОДЕЛА

Програмата за неформално обучение се основава на принципа на натрупването на опит чрез различни преживявания. Предпочитаните форми са работа в клубове и походи сред природата (експедиционен стил) като за контекст на обучението се използва голямо разнообразие от практически житейски умения. Използваните методи включват различни технически и физически елементи със специални интерактивни игри и дискусии. Моделът се състои от пет взаимно допълващи се елемента:

- Развиване на технически умения и компетентност при дейности в клуб и на открито чрез спортни и туристически занимания
- Развиване на практически житейски умения и грижа за себе си
- Себепознаване чрез нови предизвикателства и работа в екип
- Обогатяване на знанията за местното историческо и културно наследство чрез активно обучение на самото място
- Развиване на чувство на респект и желание за опазване на околната среда

Цели и задачи на програмата

Основната цел на програмата е да стимулира процеса на социална интеграция на деца в неравностойно положение като ги насърчава да открият в себе си положителни качества и способности и да придобият нови, което повишава тяхното самоуважение и самочувствие. За постигане на тази цел програмата дефинира следните задачи:

1. Развиване на технически умения в клубната работа и в експедициите сред природата. Висококвалифицирани водещи (броят им се определя от броя на децата в групата) гарантират персонално внимание към всеки от участниците в различните дисциплини, които се преподават.

2. Развиване на практически умения, които повишават личната независимост и самоувереност – участие в закупуването на материали и хранителни продукти, съставяне на програма, изграждане на бивак, приготване на храна, подбор на екипировка за дневни екскурзии през различните сезони и за различни терени и др.

3. Обогатяване на знанията за обектите от историческо и културно значение чрез активното участие на младежите – посещаване на природни забележителности и исторически места, запознаване с местните традиции и обичаи, легенди и митове. Предпочита се т.нар. проектен подход в сравнение с беседите, които обикновено се изнасят на туристите по такива места. На децата им е необходима някаква предварителна подготовка – чрез литература от библиотеката, информация от интернет и други източници по техен избор да представят аспект от забележителността, който най-много ги вълнува. Това може да бъде семейни и социални взаимоотношения между хората, устройство на жилищата, оръжия, сечива на труда, рецепти и технология на приготвяне на ястия, облекла и мода, социални ритуали, музика, как са се забавлявали, начини на придвижване, спортни и бойни игри и така нататък. По същия начин се разработват и природни обекти – скални феномени, флора и фауна. Насърчава се участие във фестивали, местни празници, възстановки на минали епохи и събития, на изложения, за да натрупат децата лични преживявания и емоционален опит, чрез които да „закотвят" информацията. Изучаването на местните исторически и

културни обекти засилва чувството за принадлежност и допринася за развитие на положителна идентичност.

4. Разширяване на познанието за самия себе си чрез нови предизвикателства и работа в екип. На децата се дава възможност да надникнат отвъд своя всекидневен начин на живот и рутинни взаимоотношения. Чрез работата в екип те намират в самите себе си нови положителни качества и заложби, за които не са подозирали. В атмосфера на сигурност, подкрепа и разбирателство те се учат да споделят мислите и чувствата си и да изграждат ново позитивно отношение към самите себе си и към света около тях. Те започват да уважават другите, които са различни от тях. Участниците придобиват умения, свързани с положителното и съзидателно общуване, анализиране на ситуацията и разрешаване на проблеми в самата група, както и намиране на механизми за разумно реагиране в екстремални ситуациии. Те научават все по-добре за това как важни въпроси могат да бъдат разрешавани по-успешно колективно, отколкото индивидуално.

5. Разбиране същността и значимостта на околната среда. В експедиционната част от програмата децата откриват разнообразието, богатството, красотата и великолепието на природата като алтернатива на тяхното всекидневие. Чрез създаване на позитивно отношение към околната среда в младите хора се развива чувство за разбиране и желание за опазване на естествения свят.

Групова работа с деца

Груповата работа с деца се разглежда като процес и метод, чрез които в условията на организирана и планирана съвместна дейност участниците в група са подпомагани от специалист активно да взаимодействат и да се опитат да постигнат промяна, растеж и развитие в съответствие със своите нужди, интереси и възможности.
Груповата работа включва следните съставни части:

- организационен процес
- работа по привличане на нови членове
- откроряване на проблеми и интереси
- договаряне
- осигуряване на подкрепа в съответствие с функциите и целите на групата
- спазване на норми и процедури

Груповата работа не замества индивидуалната работа с децата - напротив, двете дейности са взаимно свързани една с друга.

В групата се развиват и създават междуличностни отношения, доверие, мотивация, импровизация.
Групата създава сама свои правила, които се спазват от всеки един неин член.
Груповата работа цели да пресъздава реални житейски ситуации, да ги разглежда от всички възможни страни и да ги анализира.
Групите са отворени за нови идеи и предложения в посока водещи – участници и участници – водещи.
Груповата работа е изключително подходяща за деца със затруднения в мотивацията за учене поради изследване по нов начин на вече известни неща, които не са със задължителен характер на заучаване и не на последно място – поради положителните емоции, които се създават между участващи и водещи.

Групова работа в клубове по интереси

Клубовете по интереси са особено подходящи за деца, които имат ограничени социални контакти, които нямат приятели сред съученици и връстници, имат проблеми с общуването.
Чрез извършването на една обща и в същото време приятна дейност, те имат възможност да намерят нов социален кръг, където да се чувстват значими и същевременно – да повишат своите знания и умения.
Благодарение на работата в клубовете по интереси децата могат да усвоят различни умения и техники, които биха им били полезни в бъдещия им житейски път.
Основни принципи на работата в клубовете по интереси:

- Поставяне на висшия интерес на детето в центъра на работата
- Индивидуален подход към всяко дете
- Поощряване на свободното експериментиране, на удоволствието от извършване на дейността
- Аплодиране на усилието и старанието и на индивидуалния резултат
- Насърчаване на сътрудничество, взаимопомощ, екипност
- Толерантност и съобразяване с характеристиките на всяко дете по отношение на пол, възраст, етнически произход, религиозни, културни и езикови особености
- Поверителност

Примерни игри за запознаване на групата

“Въвеждаща игра”

Седнете всички в кръг. Раздайте на всеки лист хартия. Погледнете - листата на всички са еднакви. Затворете очи. Сгънете листа на две. Скъсайте горния ляв ъгъл. Отново сгънете листа на две и скъсайте горния ляв ъгъл. Повторете същото действие отново. Разгънете листа. Отворете очи.
Погледнете своето, а после и произведенията на останалите - всички те са различни. Защото ние самите сме различни. И колко чудесно е да е така - да имаме равни права, както имаме равни листове. Но да имаме правото да творим различна красота.

“Игра за запознанство”

Поканете всички участници да застанат прави в кръг. Всеки от тях последователно изговаря силно и ясно името, с което иска да го наричат в групата. Същевременно той се представя пред останалите, пристъпяйки крачка навътре в кръга с мимика и жест. След това всички групово повтарят това, което е направил, опитвайки се да запомнят името му.

“Моето име говори за мен”

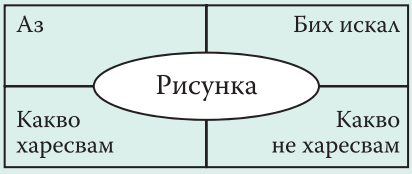
Всеки участник написва името си вертикално, а срещу всяка от буквите хоризонтално - качество, започващо със съответната буква, което според него разкрива същността му. Отново в кръг, всички подред четат написаното.

“Интервю”

Приканете участниците, разделени по двойки, да си вземат взаимно интервюта за 3-5 мин., след което взаимно да се представят пред останалите.
Помните ли? Разделянето на групи става много лесно и удачно, когато всички са наредени в кръг и се броят на “Първи, втори...” или “първи, втори, трети...” и т.н., в зависимост от задачата.

“Карта на сърцето”

Пригответе за всеки участник карта по зададената схема. Най-подходящ е лист с формат А4. Поканете участниците да попълнят картата, като в средата могат да нарисуват символ или картина, които най-добре ги представят като личности. Поканете всеки един да представи своята карта пред другите участници.

“Име и животно”

Участниците се представят последователно /седнали са например в кръг/, като всеки казва името си и любимото си животно. Следващият по ред повтаря името и животното на предишния и добавя своето име и любимо животно.

“Име с прилагателно”

Всеки от участниците се представя, като преди името си слага някакво прилагателно, което той счита, че го характеризира. Например Великолепният Николай или Артистичната Ана. Следващият участник повтаря името на предишния и добавя своето ново име.

“Трите карти”

Всеки участник написва на три отделни листчета: прилагателно, което най-добре го характеризира; любим девиз; личност – от реалния живот или литературен герой, която му е повлияла най-силно. След това всеки се опитва да “изтъргува” листчетата си срещу други такива, написани от другите участници, които най-много му харесват. “Продажбите” са по жанр и размяната е на двустранен принцип – девиз срещу девиз, личност срещу личност и прилагателно срещу прилагателно. Един участник може да “продаде” няколко пъти новопридобитите листчета, ако попадне на по-интересни, докато се спре на тези, които категорично иска да задържи. След приключване на размяната всеки участник трябва да притежава други три листчета, по едно от всеки жанр. Един по един участниците обясняват защо са избрали съответните листчета или защо не са поискали да продадат някое от своите. Играта дава възможност да се намери общото между участниците – характери, интереси, споделени ценности.

“По височина и рождена дата”

Участниците правят 2 групи и при команда те трябва да се подредят по височина или според рожденатa си дата – ден и месец, но без да си говорят /с жестове научават съответните дати/. Ако вместо на земята са стъпили на столове, играта става още по-забавна.

КЛУБОВЕ ПО ИНТЕРЕСИ

Клуб “Забавна работилница”

Този клуб може да има и други имена: „От нищо – нещо“, „Приложни изкуства“, „Сръчни ръце“, „Арт-ателие“ и т.н. Клубът може да включва деца от различни възрасти. Основната цел на този клуб е да се организира свободното време на децата с образователни и възпитателни занимания, развиващи фината моторика, също така да активира мисловни и фантазни процеси, както и тяхното изобразяване чрез различни форми и техники. Да развие детското въображение, пространствено художествено виждане и вкус, умения и сръчност. Да подобри устойчивостта на вниманието, мотивацията и волята да се извеждат проектите до край, които са важни качества за живота като цяло. Заниманията се състоят в моделиране, изрязаване, апликиране, работа с природни материали (камък, миди, шишарки, варива, листа, пръчки), изработване на гипсови, глинени и картонени фигури, маски, хвърчила, плашила, дракони, рисунки, картички, бижута, тиквени и динени фенери, царевични кукли и приспособления за други старинни игри и др.
В различните дейности децата имат възможност по интересен и достъпен начин да се запознаят и комбинират различни техники и материали: цветна хартия, парчета плат, прежда, филц, вълна, глина, дърво, пластмаса, метал и много други материали. Децата се научават на точност и майсторене, да конструират и изработват красиви предмети, забавни играчки, сувенири, бижута.

За разлика от традиционните кръжоци и подобни занимания в центрове за деца тук не се акцентира върху таланта, а върху удоволствието от експеримента, свободното изразяване и „играта“ с материали и техники. Децата се насърчават да си помагат, заедно да постигат и да се любуват на продуктите на своите усилия. Всичко се излага публично в Комплекса, преди да бъде отнесено вкъщи, а децата сами подбират кои свои изделия да предоставят за благотворителните базари на СНЦ „Еквилибриум“.

Използвани методи:

- беседа – разговор по дадената тема
- анализ на предмет – да опишат предмета на изработка
- нагледност – да разгледат определени материали по темата
- приложна дейност – това е основната задача, където ръчната работа е в основата на всички подкрепящи я дейности

В дадена сесия едни методи имат превес, а други отсъстват в зависимост от основната задача.

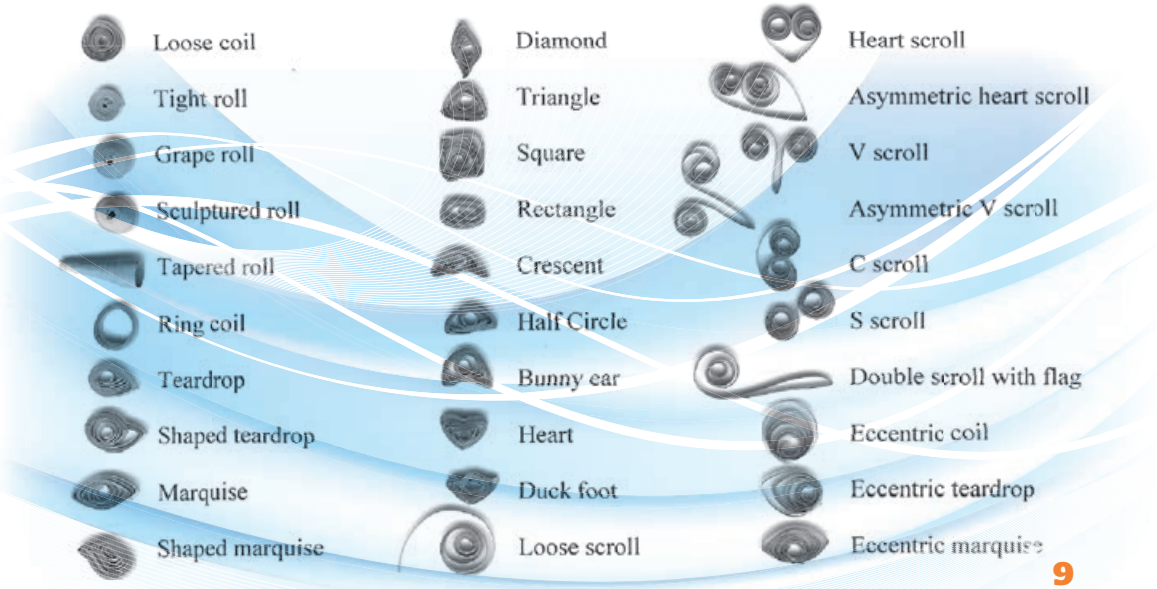
Квилинг - примерно занимание в клуб по интереси “Забавна работилница”

Квилингът е прекрасна стара форма на изкуството, за която се смята, че е възникнала още в древен Египет. Познат е под много и различни имена, включително хартиено навиване, филигиране, хартиена мозайка. Смята се, че основоположниците на квилинга са навивали техните хартиени ленти на ствола на патешко перо (quill), откъдето идва и името – квилинг. През годините популярността на това изкуство расте и намалява многократно.

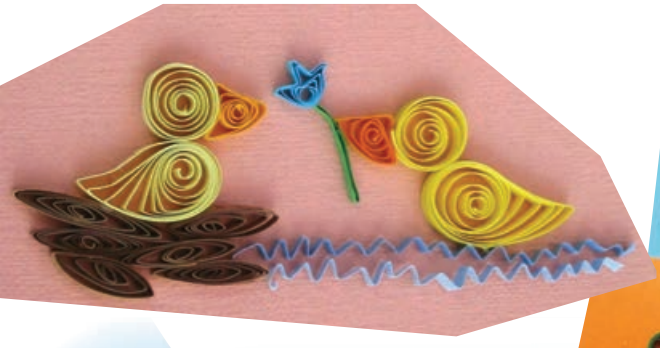
В България квилиниг техниката бавно и постепенно започва да набира скорост и последователи. Изработването на декорации е изключително интересна дейност, която пленява хора от различна възраст. Квилинг техниката може да бъде успешно комбинирана и с други хартиени техники, за да се получи още по-ефектна декорация. Основните материали, необходими за работа и изработка на елементите, са напълно достъпни – цветна хартия или картон, която е нарязана на тънки лентички (5 мм), лепило за хартия (С 200, тъй като при изсъхването му става прозрачно и не оставят следи), ножица, четки за нанасяне на лепилото.

Разбира се, съществуват и други материали за доукрасяване - печати, перфоратори с различни форми, ножици с различни по форма накрайници и др, които могат да се закупят от магазини за инструменти и материали за хора на изкуството.
Има няколко основни елемента и форми, на които се базира цялата техника. Ето ги и тях:

Придобивайки умението да изработите тези основни форми, може да сътворите всичко, което ви хрумне. Дължината им зависи от това колко голям трябва да е кръгът, който искате да навиете. Винаги можете да залепите още една лентичка, за да стане по-голям елемента. Навиването в домашни условия можете да направите на клечка за зъби или на приспособление изработено от игла с голямо ухо - отрязва се краят на ухото, а върхът й се забива в капачка от химикалка или в обикновена химикалка.

Квилингът може да се използва за украсяване на много и различни изделия. Изключително красиво изглеждат картичките, направени с тази техника.
Може да се използва като декорация за подаръци, рамки за снимки, албуми за снимки, може да е добавка към друга хартиена техника, например декупаж. Казано накратко - навсякъде, където може да залепите нещо, то може да е изработено с квилинг техниката. Приложението на сътворените красоти е изключително голямо.

Програма на занятията по квилинг:

1. Запознаване с основните материали, необходими за работа с техниката. Научаване на основните форми и елементи
2. Изработка на елементарни форми – цветя, пеперуди, животни
3. Изработка на тематични картички и украси, свързани с актуални празници – Коледа, Нова година, Свети Валентин, Осми март, Великден и така нататък
4. Изработка на картички и украси за рождени и именни дни, както и за други различни поводи по желание на посещаващите клуба

Техниката развива едно основно качество – търпение. Търпение да се навиват лентичките, за да може да се създаде фигурата, към която се стремите. Търпение към малките детайли, които имат огромно значение и са много важни, тъй като те оформят цялостната картина на фигурата, която правите.
Развива се творческото мислене, фантазията, сръчността, изобретателността, усещането за създаване на нещо красиво.
Още по-приятно е, когато създавайки нещо и подарявайки го на някого, успеете да видите онзи блясък в очите и благодарността, че сте сътворили това с вашите ръце, с вашето търпение, с помощта на вашето творческо мислене и с мисълта да дарите радост на отсрещния човек.

Примерни игри за загряване – подходящи за начало на работните занимания, за да се раздвижат участниците или за освежаване и разтоварване

"Котка и мишки"

Изберете един доброволец, който е котка. Всички останали са мишки. Котката започва да гони мишките. Всяка мишка може да се спаси за 3 секунди в критична ситуация, като прегърне друга мишка.
"Да си сменят местата тези, които…"
Тази игра се води от един от участниците, останал прав в центъра на кръга, в който останалите са насядали. Качеството, което той посочи, може да бъде видимо за всички (...носят черни обувки) или такова, което изисква самопреценка (умеят да бъдат дискретни) или откровение (...са влюбени). Всички, отговарящи на посочения критерий, трябва да разменят местата си. Водещият се включва в състезанието за места. Останалият прав, става водещ.

"Игра на асоциации"

Водещият поканва групата да оформи полукръг със столовете си и в отвореното пространство поставя три стола един до друг – средният е леко изнесен напред. Може да се седи и направо на земята, като трите места се обозначат с някаква вещ.
Инструкция: Целта на тази игра е да се раздвижим и позабляваме. Това е една игра на асоциации. Този, който седи на централния стол, казва една дума – стимул за асоциации от страна на групата. Всеки, който се е сетил за асоциация на думата стимул, я извиква високо, скача от своя стол и тича да седне на един от двата свободни стола. Щом се заемат и двете места – първите двама, които са се сетили за асоциации и са изтичали първи до двата стола, седящият по средата трябва да направи избор между една от двете асоциации. Например, ако думата стимул е "секс", едната асоциация е "кекс", а другата "любов", седящият на средния стол, автор на думата стимул, трябва да избере една от двете асоциации. Да предположим, че е избрал втората – "любов". Тогава и тримата участници стават от столовете, авторът на избраната асоциация (в случая – на думата "любов") сяда на централния стол, а другите двама сядат на местата си. Вече думата "любов" е дума стимул и седящият на средния стол я извиква повторно. Отново се търсят две нови асоциации и така процесът се повтаря до края на играта.

"Готвене"

Раздвижете се свободно из пространството в стаята. В тази игра участниците трябва да пресъздадат плодове или зеленчуци, които водещият обявява, опитвайки се да "влезете в кожата им": картоф, маруля, домат, смачкан домат, мандарина, чушка, люта чушка, морков, малина, репичка, чесън, магданоз, млад лук .
Сега разделете участниците на групите от 4 човека. Всяка група намисля какво ще сготви и как ще го представи пред останалите - кой какъв продукт е, какво му се случва и т.н. "Готвачът" на групата обявява "номера", а останалите изиграват произтичащия на сцената кулинарен процес.

„Вълшебните обувки"

В тази игра цялата група трябва да пресече от едната страна на река разтопена лава до другата страна. За да направят това, играчите могат да използват само един чифт магически обувки. Обувките могат да бъдат носени двете едновременно или по една, но ако веднъж играчът е използвал двете обувки едновременно, той/тя не може да ги обува повече. Обувките не могат да бъдат хвърляни през реката. Ако някой от играчите падне в реката, групата започва отначало.

„Обърни одеялото”

На земята се постила едно одеяло и групата от участници застава върху него. Задачата им е да обърнат одеялото, докато всички са върху него. Ако някой докосне гола земя, групата започва отначало.

“Да разбиеш кръга”

Участниците образуват кръг по избор, хванати за ръце, рамо до рамо или просто застанали един до друг, в зависимост от това колко сплотени се чувстват и един от тях се опитва да влезе вътре в кръга. Според допълнителни уговорки това може да става с помощта само на сила и бързина, на думи, само на жестове и т.н. Групата има за цел да него пусне.

“Най-дългата линия”

Участниците се разделят на 2 или повече групи и се приканват да направят най-дългата линия от свои вещи и предмети /дрехи, чанти, часовници, връзки на обувки и т.н./

“Докоснете тези неща”

Това е състезание, за да се види колко бързо участниците могат да докоснат 5 предварително назовани обекта. Един от участниците започва да назовава предмети от стаята /напр. прозорец, нещо зелено, панталон и пр./, а останалите се стремят да докоснат колкото е възможно повече от споменатите обекти. Този, който остане последен, без да е докоснал съответен предмет, е следващият, който назовава обектите.

“Плетеница”

Участниците застават прави, рамо до рамо в кръг. Протягат напред ръцете си и се стремят да хванат ръцете на някой от групата, но не на този, който е непосредствено до тях. После се опитват да се разплетат, без да си пускат ръцете. Тази игра е подходяща за по-малки групи – между 6 и 12 души.

“Кой е водещият”

Един от участниците се изтегля на място, където не може да вижда групата. Групата избира водещ, който задава и променя жестове /пляскане с ръце, тропане с крак, намигане и т.н./. Групата го следва като внимава да не се взира в него постоянно и по този начин да го издаде – наблюдава смяната на жестовете дискретно и ги поема и повтаря бързо. Групата започва да изпълнява първия жест и кани отделилия се участник да се приближи. Той трябва да познае кой е “водещият” на групата. Има право на 3 опита. Ако не успее се отдалечава отново и групата избира друг водещ. Ако успее – водещият излиза и поема неговата роля.

“Пълен синхрон”

Участниците се разделят по двойки. Единият застава с ръце прибрани зад гърба и говори за нещо, а другият е плътно зад него и жестикулира в съответствие с казаното, като че ли това са ръцете на първия участник. Двамата трябва взаимно да се следят и да действат в синхрон, без някой от тях да има водеща роля и да са договорили предварително темата.

Клуб “Сценични изкуства”

В зависимост от акцентите или по-тясната специализация този клуб може да се нарича още: „Детски театър”, „Куклотерапия” , „В света на медиите”, „Цирково изкуство”, „Динамик денс”, „Музика и танци на етносите/народите”, „Музикално шоу” и др. Клубът си поставя следните цели:

- осъзнаване на творчеството като себепознание и себеизразяване
- участието в творческия процес като удоволствие и радост
- създаване на нови компетентности на участниците

Занятията дават възможност да бъдат разкрити и развити възможностите на децата: актьорски способности, музикалност, ритмичност, пластичност, баланс, комуникативност, спонтанност, импровизиране, работа в екип.

Примерни игри за подобряване на умението за общуване и себеизразяване

"Познай кого представляваш"

Целта на играта е да се изведе една от формите на общуване – невербалното. Поканват се 3 – 4 доброволци от групата. На гърба на всеки се залепва лист с дума, която той не знае. Групата само с жестове трябва да обясни на доброволеца кого представлява. В различните групи според възрастта се използват думи като полицай, учител, ученик, гей, проститутка, поп. Дискусия – Как се чувстват добровлците? Трудно ли им беше да разберат по този начин кого представляват? Трудно ли беше за групата да обясни само с жестове думата? Как се нарича тази форма на общуване? Какви други форми на общуване съществуват?
По време на дискусията групите извеждат сами основните форми на общуване.

"Предай информацията"

Предварително на постерна хартия се рисуват три фигури (сърце с три капки, счупена чаша и спринцовка), разположени несъразмерно в пространството на листа. По избор 5 доброволци излизат от общия кръг. Влиза първият доброволец и му се представя рисунката. Неговата задача е да предаде информацията от рисунката на следващия доброволец, без да се гледат (застават гърбом един спрямо друг). Няма регламентирано време и двамата могат да си задават въпроси. След приключване на първата рисунка влиза следващия доброволец. Предходния "художник" по същия начин трябва да предаде информацията от нарисуваната от него рисунка и т.н., докато всички доброволци минат. В процеса на рисуване групата наблюдава. След това се нареждат всички рисунки, вкл. и оригиналът. Следва дискусия: Как се чувстват доброволците? Лесно ли им беше да изпълнят задачата? Кое беше по-лесно - да рисуват или да предадат информацията? Играта насочва вниманието към процеса на общуване – умението за изразяване на мисли, субективността при възприемане на информация, ролята на чувствата и на предишния опит /улесняват или затрудняват общуването/.

"Асоциации с топка"

Децата сядат в кръг. Необходима е малка топка /която може да се направи и от смачкан вестник/ или някакъв друг лек предмет. Водещият казва дума, която обозначава чувство или емоция и подхвърля топката на друг участник, който трябва да направи изречение с подадената дума. Вторият участник казва друга дума и подхвърля топката на друг. В дискусията след това водещият пита децата дали са били изненадани от някои от собствените си асоциации или тези на други деца и защо.

"Водене на слепия"

Групата се разделя по двойки. Във всяка двойка на единия участник се завързват очите и той заема ролята на слепия. Другият партньор трябва да го води, като осигурява неговата безопасност. След това двойките си разменят ролите. Дискусия – кой как се е чувствал в двете различни роли, в коя роля се е чувствал по-добре и защо. Играта въвежда темата за доверието и споделяне на чувства. Кое благоприятства и кое пречи на изграждане на доверие и споделяне на чувства? Водещият въвежда или извлича идеята за съпричастност и съпреживяване като основа на емпатията и ролята на емпатията в общуването.

Клуб “Социални умения”

Известно е, че емоциите на децата в училищна възраст и пубертета са изключително интензивни, често негативни и понякога дори разрушителни. Оказва се, че и родителите и вече поотрасналите деца не са подготвени за този сблъсък. Липсата на умения за общуване в тази възраст често провокира междуличностни и вътреличностни конфликти, разрушителни прояви, рисково и неприемливо социално поведение. Опасността от социална самоизолация или изключване е различна в зависимост от възрастта, конкретните социални условия и потенциала на личността за справяне.
Целта е децата да бъдат включени в дейности, развиващи познавателните процеси и стимулиращи личностовото развитие: приемане на различните (по етнос, социален статус, интелектуални и поведенчески особености), съпричастност, критично мислене и способност за анализиране, саморефлексия, умения за представяне и отстояване на мнение, за конструктивен дебат и постигане на консенсус. Занаманията включват интерактивни сесии за изграждане на:

- социални умения - позитивно представяне на собствената си индивидуалност и идеи/ценности, ефективна комуникация, разрешаване на конфликти без вербално или физическо насилие, проява на състрадание и взаимопомощ
- здравни умения - превенция на наркотична зависимост, алкохолизъм, тютюнопушене, безопасност на улицата и вкъщи, лична хигиена

За по-целенасочена работа с деца по темата за конфликтите и насилието може да се използва разработения от нас модул „Превенция на насилието и решаване на конфликти”, който се намира в директорията „ Ресурсни материали на EQ”, под-директория „Обучителни модули”, на уебсайта на организацията.

Примерни игри за развиване на уменията за решаване на конфликти

"Пришълци и туземци"

Играта насърчава колективно мислене в кризисна и конфликтна ситуация. Две враждуващи страни – пришълци и туземци, с непреодолими на пръв поглед различия трябва да достигнат до съгласие как да живеят заедно. Попитайте групата на туземците в какво вярва – напр. да се казва истината, да не се краде, да не се убива и т.н. Кажете на туземците, че страната им е била завладяна от друга страна. Нашествениците са дали инструкции, които трябва да се спазват. Те изискват:

- Да се премахнат всички съществували досега ценности и вярвания
- Хората да живеят без ценности
- Хората трябва да правят само това, което им се нареди от нашествениците

Помолете групата на туземците да дискутира помежду си ситуацията, като се замисли над следните въпроси:

- Кои от ценностите на групата се толкова важни, че нашествениците трябва да ги признаят?
- Какво трябва да направят, за да убедят нашествениците в това, без самите те да нарушат ценностите си /напр. без насилие/?

След това приканете двете групи да преговарят. Може да се стигне до подписване на договор или да се привлече нов участник като посредник, ако нашествениците и туземците не могат да достигнат до взаимно изгодно решение. Целта на играта е да се подобри общуването между участниците и да се обърне внимание на някои техники на водене на преговори.

"Пътеводител на галактическия стопаджия"

Играта е подходяща за по-големи деца. Вогоните са могъща високоразвита цивилизация и искат да прекарат галактическа магистрала, която минава през Земята. Изпратено е съобщение, че Земята ще бъде изпарена. Екип от преговарящи е поканил група вогони в Съвета за сигурност на ООН. Имате 3 минути за преговори – вогоните бързат за предстоящ футболен мач. В разгара на преговорите водещият изиграва объркване и казва, че е сгрешил и групите трябва да си разменят ролите и да започнат преговорите отново. Целта е внезапното сменяне на ролите.

Какво решение са взели вогоните?

Как са се чувствали участниците като земляни/вогони? Как се чувства човек, когато има власт и когато няма никаква власт? Как се чувстваме, когато сме изправени пред властта?

В помощ на водещия:

ВОГОНИ	ЗЕМЛЯНИ
Отговорни	Малки
Могъщи	Ужасени
Властни	Стресирани
Безразлични	Обречени
Отегчени	Безпомощни
Пренебрегващи	Уплашени
Състояние на власт (здравословно)	Състояние на безпомощност (депресия, отчаяние)

Какви аргументи в своя защита са използвали групите?

В помощ на водещия:
Аргументи, които са използвани при убеждаване:
- емоционални шаблони – призоваване към алтруизъм
- "нечестно" – "ваш проблем"
- рационални аргументи – "да се отмести"
- да се сключи сделка – заедно – личен интерес – търсене на общ интерес
- опит да се установят контакти
- хумор

Как са се държали вогоните?

В помощ на водещия:
- Емоционално не се намесват
- Склонни са да търсят общ интерес ("Кажете ни повече...")

В следващия етап на играта децата се насърчават да помислят и споделят за реални ситуации, в които са се чувствали като вогони или като земляни. Как са действали? Какъв е бил резултата? Водещият трябва да внимава децата да не навлязат в прекалено емоционални или болезнени лични преживявания и детето, което решава да сподели нещо да не бъде разпитвано от водещия или от другите, а да спре дотам, докъдето се чувства комфортно.

Ролеви игри за подобряване на общуването с трудни членове на групата

Групата се разделя на малки групи с най-малко 4 /може 5 и 6/ участника във всяка група. Един от участниците без знанието на другите "заема" дадената му роля. След това започва дискусия по зададена тема, близка до децата / например проблеми с родители, опит за бягство от час, конфликт в училище, къде да се отиде вечерта, да се включат ли в училищната екскурзия и т.н./. "Трудният" участник трябва да играе ролята, очертана предварително от водещия в едноличен разговор. Друг член на групата заема ролята на наблюдател и анализатор, а останалите се включват в дискусията и играят себе си.

Видове трудни участници:
– "Блокиращ" – подлага на съмнение и критика възможността нещо да е успешно /по зададения казус/ и смята, че дискусията е безсмислена.
– "Бъбрив" – след всяко изречение на член от групата взема думата и споделя личен опит; добронамерен, но включвайки се непрекъснато, не дава възможност на никой друг да се изкаже; склонен да обсъжда на глас лични проблеми, да преповтаря казаното от другите и да изразява собствено мнение след всяко изразено мнение.
– "Ехиден" – реагира присмехулно на всяко изказано мнение; подигравателно отношение както към темата така и към отделните участници, без да доминира напълно групата, но коментарите му са язвителни и разстройват участниците.
– "Агресивен" – доминира и безцеремонно налага мнението си и решенията, които смята за най-правилни. Не желае да изслуша и разбере друга гледна точка. Не дава възможност на другите да участват. Отнася се подигравателно и враждебно към другите участници. Нетърпелив. Избухлив. Ïрибягва до вербална агресия, ако някой му противоречи.

Водещият може да помисли и за други типажи. След ролевата игра участниците споделят как са се чувствали в различните роли. Как групата се е справила с трудния участник. Как са се чувствали децата, които е трябвало да играят трудни участници след решението и действията на групата? Важно ли е било за тях отношението на групата?

Клуб “Младежка ВИП зона”

В тийнейджърската възраст децата преживяват непознати за тях промени във физическото и умственото развитие и същевременно оформят своя мироглед и самосъзнание и от деца се превръщат постепенно в зрели хора. В този важен период те се сблъскват с много проблеми, свързани със секса, наркотиците, алкохола, взаимоотношенията им с възрастните и техните връстници; обърканы са от динамичността на средата около тях, лутат се между мечтите и реалността, търсят посоката на своето развитие като самостоятелни личности…

Целта на клуба е организиране и поддържане на емпатийна среда от връстници, в която тийнейджърите да се чувстват разбрани и приети, в която да споделят и учат, да търсят и намират пътища към себе си и другите, в която да придобият умения за себепознание и себепредставяне, в която да израстват и се развиват като личности.

Основни задачи:

- Създаване на доверителна и подкрепяща среда от връстници с активното участие на членовете в групата
- Усвояване и развиване на умения за себепознание и себеразвитие
- Усвояване и развиване на умения за добро себепредставяне и себеизява
- Повишаване увереността и самочувствието на децата в трудния процес на тяхното израстване
- Развитие на индивидуалните способности на участниците
- Превенция на асоциално и/или девиантно поведение на тийнейджърите
- Повишаване културата на участниците относно алтернативните форми на помощ и подкрепа, която могат да получават в общността
- Възможност за професионална ориентация - професионално консултиране на членовете на групата; запознаване с различни професии там, където се практикуват, както и гостуване на представители на различните професии за споделяне на опит и очертаване на професионалния път и пазарните тенденции
- Популяризиране на групата сред общността и участие в общностни събития и социални, образователни или екологични проекти – фестивали, събори, карнавали, акции, инициативи с благотворителна цели
- Активно участие на специалистите, работещи по настоящата програма, в нейното постоянно развиване и усъвършенстване

Примерни игри за изграждане на екип

"Скулптури"

Разделете участниците в групи по 5 човека. Всяка група да направи скулптура по зададена тема /например "дете", "устрем", "екип", "обич" и т.н./ от телата си с 19 опорни точки със земята (един човек има 6 опорни точки: две ръце, два крака, глава, дупе). След това една по една групите представят скулптурата си пред останалите, като я наименуват.
Следваща задача за групите е да направят скулптура с 13 опорни точки, после със 7, с 3.
Играта подобрява общуването в процеса на изпълнение на екипна задача, изграждане на доверие и заемане на различни взаимно допълващи се екипни роли.

"Обезвреждане на бомбата"

В близост до дърво, стълб или колона се огражда с въже голям кръг. В средата на кръга се поставя кутия, а върху кутията се поставят две успоредни въжета, които се прикрепят за земята / пода с тиксо или клин за палатка. Кутията не може да се повдига, а трябва да се издърпа внимателно изпод двете въженца. Кръгът е толкова голям, че никой не може да достигне кутията без да пристъпи в него. Водещият казва, че това е бомба и екипът има 15 минути, за да я обезвреди, като я извади без никой да пристъпи в кръга или да настъпи някое от въжетата. Групите имат на разположение голямо въже и малко спомагателно въже /тип прусек/ и няколко карабинера. Ако някой участник от екипите наруши правилата, бомбата "гръмва". Всяка група има право само на един опит. Ако екипите се затрудняват водещият може да подскаже и да насочи вниманието към използване на дървото / колоната.
След играта вниманието на децата се насочва към това кой как се е чувствал при решаване на екипната задача, кой каква роля е заемал и ценността на всяка роля за постигане на успех. Ако децата са по-големи, може да се обсъди при кои типове задачи груповият подход има предимство пред индивидуалния и обратното – да помислят за примери от екстремните спортове и от техния опит да се обобщят закономерностите.

Накратко работата в група има и положителни и отрицателни страни по отношение изпълнението на задачи и факторът, който определя баланса между тях, е типът задача за изпълнение. Те могат да се разделят на няколко категории:

- *Събирателни задачи* – приносът на всеки член се събира в общ групов продукт /леене на основи, преместване на тежест/. Резултатът зависи от сумата на индивидуалното усилие и нивото на координираност.
- *Съединителни задачи* – крайният продукт на групата зависи от слабото й място – представянето на най-слабия й член /например, изкачване на планина от група алпинисти с различни възможности; екипът може да напредне само ако и най-слабият катерач преодолее проблема/.
- *Разединителни задачи* – продуктът отново зависи от един член, но този път това е най-добрият и най-компетентният. Много сложни проблеми, решавани от групи са разединителни – един човек намира верния отговор и убеждава другите, че е прав /например група юристи, които търсят легален начин за подготвяне на специфичен договор – един измисля начин, а другите го приемат/.
- *Компенсаторни задачи* – приносът на всеки се трансформира в усреднен групов продукт. Например, група икономисти правят прогнози за инфлацията през идващата година. Груповият резултат е средно статистическото на направените от тях прогнози. Тъй като оптимистите ще бъдат неутрализирани от песимистите, крайната прогноза ще бъде много по близка до реалността от всяка една индивидуална прогноза.

Примерни задачи за изпълнение

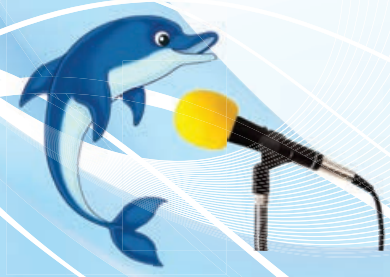
"Най-високата кула"

Всяка група деца трябва да разполага с 1 пакет сламки /25 или 50 броя/ и кутия кламери. Задачата е да се построи най-високата кула. Играта е подходяща за по-малки деца. След изпълнение на задачата се разглежда темата кой как се е държал по време на играта /давал е много предложения, стоял е настрана, включил се е в изпълнението, предлагал е нестандартни решения и т.н./ и се въвежда темата за различните роли, които съществуват в един екип и ценността на всяка една от тях.

"В скута на съседа"

Хората правят кръг от около 10 човека, застанали един зад друг с лице към центъра на кръга, близо един зад друг. При команда "сядай" всеки сяда на коленете на този, който е зад гърба му. Важно е всеки да седне едновременно и тогава независимо от размера никой не усеща тежестта на седящия в него. Когато всички са седнали се дава команда "вдигни ръце " и всички вдигат ръце във въздуха, като продължават да седят един в друг. Дава се команда "стани" и всички едновременно стават. Играта може да се използва за обсъждане на темата за доверието и координираността при екипната работа.

Младежки програми "Музикална академия" и "Център за креативност, младежка комуникация и активност"

Освен от форми и методи за целева работа с деца в неравностойно положение – клубове по интереси, младежка ВИП зона, за по-добрата им интеграция в детската и младежка общност има нужда от работа за промяна на самата общност. Необходими са методи, които да окуражат и да подсилят позитивните поведенчески прояви сред мнозинството от ученици като се използват иновативни и интерактивни образователни средства с ефект върху положителните аспекти на съвременната младежка култура.

На основата на тези изводи „Еквилибриум" развива следните младежки програми:

- „Музикална академия"
- „Център за креативност, младежка комуникация и активност"

Музикална академия

Това са музикални събития за тийнейджъри. Акцентът е много различен от масовото залитане към конкуренция и звездомания, защото никой от участниците няма статут на „специален", „талантлив" или „достоен" за слава, но му се дава шанс:

- Да представи себе си творчески
- Да спечели признание и одобрение
- Да си сътрудничи с възрастните равнопоставено
- Да планира и да изпълнява собствени музикални или презентационни проекти

Чрез Музикалната академия СНЦ „Еквилибриум" осигурява на младите хора място, пространство, необходимите ресурси и експертна помощ, за да представят идеите си публично, по творчески начин, пред подкрепяща аудитория. Ключов фактор на програмата е да се насърчи сътрудничеството на ученици от различни училища и тяхното общуване в неформална обстановка.

Примери за структуриране на музикално презентационни събития

Използвахме караоке клуб за място на събитието -„Макс клуб" в Русе, предоставен безвъзмездно. Професионалната реге банда „NRG-D" и талантливи музиканти подкрепиха млади изпълнители от училища в Русе, които се срещнаха с връстници от Разград и Видин. Младите гости се присъединиха към Дейвид и го подкрепиха като водещ на семинар за възрастни, който се проведе на другия ден в Комплекса за социални услуги за деца и семейства.

Пробвахме друго място за второто издание на Академията - Регионален исторически музей, Русе. Група младежи от СОУЕЕ представиха смесена програма от музика, визуални презентации и танци пред публика, състояща се от родители, учители и приятели. Извън музея, един много талантлив млад художник рисуваше огромен графит на преносими панели. Събитието беше наречено „Врява".

За „Врява 2" използвахме отново „Макс клуб",Русе. Групата от СОУЕЕ бе допълнена с членове на две тийнейджърски рок банди – „Iron Rain" и „Division One", а също така от Ани и Мария (от училището по изкуства), за да се изявят пред публика от родители и приятели.

Център за креативност, младежка комуникация и активност

Предлага се модул от три семинара за планиране, провеждане и оценка на проекти с обществена значимост в областта на културата, екологията, образованието, развитието на общността, социални каузи и др. Темите са:

- „Нов подход към понятията благотворителност и социално предприемачество";
- „Проектен цикъл – начин на планиране и реализиране на определен продукт/събитие/кампания";
- „Работа в екип – разпределяне на задаче и отговорности, контрол и самооценка";
- „Практическо разработване на благотворително събитие/кампания – работа в екип"
- „Организиране и реализиране на събитие с избраната целева група"

След обучението младите хора разработват свои реални екипни проекти. Подкрепят се да реализират идеите си и да анализират резултатите.

По-дългосрочната цел на тази програма е да се насърчава у младите хора желанието и умението за благотворителност и социално предприемачество – планиране и изпълнение на инициативи с обществена значимост в училищата, в квартала, населеното място.

Пример за дейност на Центъра, със социална насоченост

След участие в модула от три семинара младите хора сформираха своя група „Благотворец Храбър" и самостоятелно изготвиха и осъществиха проекти, насочени към връстниците им в Комплекса за социални услуги– например, прекрасен и различен празник, посветен на Деня на Европа, великденски празник, коледни кутии с подаръци за децата, а двама от храбрите благотворци спечелиха финансиране от американски донор и осигуриха украса, материали за коледни картички и почерпка за коледното тържество на децата.

ПРИКЛЮЧЕНСКИ ЛАГЕР ИЛИ РАБОТА НА ОТКРИТО

Основната цел е да се стимулира процесът на развитие на личността и социалната интеграция на децата чрез занимания сред природата. Особено подходящо е за деца с дефицит на внимание и хиперактивност, при които потапянето в природните феномени и стихии им помага да „изключат" нежеланите стимули и да се вглъбят в преживяването, да се научат да се успокояват и съсредоточват. Полезно е и за деца с интровертни характеристики, склонни да съзерцават и размишляват, за по-лесно свързване с другите деца в групата чрез общи преживявания, в които интровертните деца се чувстват в свои води. Една от теориите, която се опитва да обясни проблемите на съвременните деца, растящи вкъщи пред телевизора и компютъра, е на Ричард Лув – канадски писател и изследовател. Той нарича този проблем „синдром на недостатъчен контакт с природата" или „синдром на дефицит на природа". Природата усилва естествения ритъм на функциониране, задава най-благоприятното за човека темпо, създава усещане за свързаност и единство, за принадлежност и предназначение, предоставя му хоризонт (в прекия и преносния смисъл на думата). Всичко това липсва в средата, в която растат съвременните деца, защото тя е:

- урбанизирана (няма хоризонт),
- забързана и многопосочна (неестествен ритъм на живот, усещане за натиск и стрес),
- фрагментирана и индивидуалистична (живот пред компютъра – илюзия за свързаност във виртуалното пространство).

Лечението на този синдром е ясно - природотерапия.

Тази част от програмата за неформално обучение включва следните задачи:

1. Развиване на технически умения в пешеходния туризъм, скалното катерене, спускане с кану, проникване в пещери, изграждане на лагер, тренировки по оцеляване в екстремални условия, провеждане на спасителни операции.
2. Развиване на практически умения в паричните и организационните отношения - участие в закупуване и приготвяне на храна, изграждане на лагер, подготовка на личен багаж и екипировка (дрехи, вода, храна), почистване на мястото за къмпиране и др.
3. Обогатяване на знанията за природата, историята и културата – посещения на обекти, където децата са окуражавани да създадат свой разказ за природното явление или историческия/културния факт, за който става дума. Обучаващият подход с активното участие на децата съчетава развитие на интелекта и на въображението, а също така показва на младите хора, че процесът на обучение може да бъде и забавен.
4. Опознаване на природата и разбиране на същността и значимостта на околната среда. Децата откриват хармонията сред природата и успокояващия ефект от близостта с нея като постигат това в атмосферата на екипната работа. Същността на заниманията сред природата изисква децата да придобият различни, но взаимозависими роли с цел постигане на общите цели чрез взаимопомощ. Също така програмата предлага и възможност за изучаване на природата чрез директен контакт с нея и запознаване с различните методи на наблюдение и консервация. По време на походите се дискутират и темите за човешките ценности и мястото на индивида в природата.

Тази програма е изключително подходяща за деца с предизвикателно поведение или деца в неравностойно положение, тъй като те са подозрителни към авторитарното отношение и не се поддават на общоприетите методи на обучение.

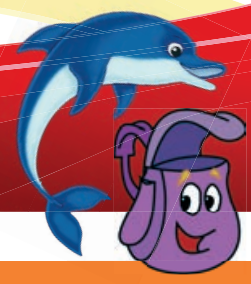
Именно затова такива занимания на открито като скално катерене, спускане с кану или колоездене са изключително подходящи и спомагат за:

- Създаване на чувство на близост и намаляване на забраните в среда, коренно различна по своята същност от институциите в града или от модели, които подкрепят идеята, че по-възрастният ръководител има власт над младия човек и правото да направлява и / или контролира протичането на дискусиите и да ограничава неговата свобода в осъществяването на своите идеи и в свободното изказване на мнение
- Създаване на доверие и взаимопомощ между членовете в групата (фактори, които са от изключително значение при съблюдаване зачитането на човешките права)
- Поощряване и релаксация в еднакви граници (фактори, които спомагат за открит и свободен диалог)
- Развиване на самочувствие в контекста на приключенията, съчетани с толерантност и разбиране за смисъла на общите усилия (фактори, които спомагат младите хора да изразят своето мнение и да почувстват значимостта си като членове на групата)

Пример за летен лагер в планината

Повечето участници имаха поведенчески проблеми. Двама се нуждаеха от всекидневен прием на лекарства срещу хронични заболявания, друг участник имаше леки физически и умствени увреждания, а две деца страдаха от пристъпи на безпокойство. Планинските водачи със значителен опит в оказването на първа помощ бяха добре подготвени да се справят с извънредни ситуации. В планираните дейности се включиха всички деца.

Примерна последователност при провеждане на занятията

Предварителна среща с децата за обсъждане на предстоящия поход - маршрут, индивидуална екипировка, информация за местата, които ще бъдат посетени, подготовка на проекта. Младите хора се поощряват да споделят очакванията и страховете си. Оценка на нивото на подготовка и физическа издръжливост на всеки участник.

Първи ден

Сутрин

Тръгване към базовия лагер - място за лагеруване или сграда за пренощуване, построяване на лагера/настаняване.

Сесия за запознаване – игри за запознанства.

Обсъждане на дейностите на открито – екипировка, съоръжения за сигурност, отговорност и роля на всеки от участниците, съставяне на план при спешни случаи.

Обяд

Следобед

Провеждане на занятия на открито – скално катерене, колоездене, спускане с кану, пешеходен туризъм.

Оценка на проведените дейности.

Вечеря

Интерактивни игри за впечатленията и преживяванията на децата от първия ден. Време за развиване на умения, свързани с общуването и себеизявата на участниците, активно слушане, разрешаване на конфликт, постигане на съгласие и др.

Обсъждане на плана за следващия ден. Подготовка за сън.

Втори ден

Игри за събуждане и други занимания

Обсъждане на предварително подготвените презентации на децата за историческите места, които предстои да бъдат посетени (виж т.3 от Цели и задачи на програмата). Местностите около град Русе предлагат редица обекти, вкл. исторически забележителности, които са под егидата на ЮНЕСКО – Басарбовски скален манастир, Ивановски манастирски комплекс, Средновековен град Червен, пещерата Орлова чука, голям брой природни забележителности и резервати. Всички тези местности се намират на територията на природен парк Русенски Лом, който е с уникална флора и фауна.
Посещение на забележителностите. Игри, насърчаващи децата да открият доказателства на терен, подкрепящи техните презентации и хипотези.
При възможност включване във възстановка на епохи или събития, местни фестивали, посещение на ателиета на местни майстори или на местната земеделска кооперация, на местни сбирки или изложби (чудесен пример е Музеят на детските игри от старите времена в с. Баховица, Ловеч, където може да се види с какво са играли нашите баби и дядовци, да се изработят от природни материали „играчки" и да се изпробват на поляната едновремешни игри като каране на колело с пръчка, чилик, пожарища, както и как да се направи място за „пикник" и „барбекю" само с природни материали, без да се накърнява живата природа и др.).
Друго възможно занимание с етнографска насоченост е разговори с местните хора и записване на стари игри, броилки, рецепти, песни, спомени за отминали времена и събития. Един такъв проект е описан в ръководството „Да се опознаем като поиграем", разработено от русенския екип на британската детска организация „Спасете децата", където са разказани и илюстрирани стари игри като „Куцо магаре", „Гърненца", „Квачка и пиленца", „Бъз", „Кър" и много други.
Повече идеи за интерактивни игри с природни материали и занимания на открито, могат да се намерят в „Изследване на дърветата", в директорията „ Ресурсни материали на EQ", под-директория „Обучителни модули", на уебсайта на организацията.

Обяд
Разваляне на лагера и прибиране на багажа. Обсъждане на впечатления от посетените места.
Оценка и бъдещи планове.
Връщане.

Очаквани резултати за децата

- **Знания**

Обогатяване на знанията за местното историческо и културно наследство, както и за околната среда.

- **Умения**

Основни умения при спортуване на открито, основни хигиенни изисквания при приготвяне на храна, разпъване и прибиране на палатки, грижи за личната екипировка. Честото участие (поне пет похода) ще направи възможно по-големите деца да се включат в планирането, подготовката и осъществяването на такъв поход (без техническите параметри).

- **Отношения**

По-добро разбиране на човешката същност, позитивна идентичност. Уважаване на различията. Положително отношение и грижа за ближния. Оценяване на предимствата при работа в екип. Промяна на отношението към концепцията за обучение, което в България е сведено до обучение в класната стая по време на задължителното образование – стига се до идеята, че обучението е процес, който обхваща целия живот на човек и може да бъде едновременно предизвикателно, стимулиращо и забавно.

- **Поведение**

Използването на социално одобрени, неконвенционални ролеви модели (инструктор, планински водач, алпинист, пещерняк и др.) може да допринесе за положителна промяна в поведението на децата в търсене на тяхната собствена идентичност.

- **Устойчивост на уменията**

Повечето от гореспоменатите умения са необходими и реално приложими в ситуации от живота. Някои от децата могат да развият дълготраен интерес към спортните занимания на открито и да направят кариера като водачи и инструктори.

Съвети към организаторите на лагери, или как да не вредим на природата и местните общности

o Водачът на автобус, превозващ деца, трябва да кара с намалена скорост, за да има време да реагира. Движещата се с висока скорост кола по малките междуселски пътища крие опасност за местните хора, добитъка и дивеча. Карайте много внимателно през селата, особено на места, където деца или домашни животни могат да изскочат неочаквано на пътя. В селата живеят много възрастни хора, които се движат бавно, а може и да не чуват добре. Освен това децата, живеещи на село, може би не са привикнали към трафика на коли – бъдете бдителни!

o Решете предварително къде ще оставите превозното средство, за да бъде то в безопасност и да не пречи. Съобразете се с нуждите и обичаите на местните хора. Например, паркирайте далеч от места, където машините на селскостопанската техника минават и маневрират. Необходимо е предварително да проверите чрез запитване до местните власти къде можете да оставите колата за продължително време.

o Вие сте отговорни за собствената си безопасност и безопасността на тези, за които отговаряте. Не можете да принуждавате местните общности да променят маршрутите си. Проверете предварително дали на мястото, където сте решили да отидете, не са съсредоточени много селскостопански дейности.

o Ако на пътя се натъкнете на неочаквано препятствие (стадо животни или горска техника, която препречва пътя), помислете дали не е по-разумно да се върнете, или да изпратите подходящ човек, който да реши проблема.

o Силните звуци и шум са дразнещи както за хората, така и за животните. Най-добре да провеждате игрите далече от селските къщи, работните места и оборите.

o Често местните хора приемат гости в къщите си. Стилът на гостоприемство е различен от този, на който са свикнали градските деца. Децата в риск могат да бъдат ненаситни в търсене на внимание или предмети. Затова ситуациите, включващи гостуване в домове, трябва внимателно да се управляват.
o Използвайте фотоапаратите си дискретно, когато правите снимки из селата.
o Не пипайте и не размествайте предметите, оставете ги така, както местните хора са ги поставили.
o Подпомагайте местните хора, например може да закупите от тях оборудването си или да използвате местни водачи, художници, музиканти и занаятчии в груповите си дейности.
o Обикновено селската среда е по-безопасна от градската за игри и забавления, но бъдете внимателни - например, когато сте на брега на река или се изкачвате по баир.
o Не оставяйте хранителни отпадъци. Освен че са грозни, те могат да бъдат опасни за дивеча и домашните животни, които пасат наоколо и могат да предизвикат болести.
o Уважавайте единството и хармонията на природата. Ако сте използвали камъни или клони за лагера си, като приключите, ги разпилейте. Внимавайте за гнезда на птици, когато се изкачвате по дървета и скали. Берете цветя и билки на места, където е разрешено.
o Внимавайте с домашните животни - тяхното поведение, особено ако имат малки, често е непредвидимо.
o Избягвайте да пресичате засети площи, използвайте пътечки, ако има такива.
o Минавайте през вратите, не прескачайте огради или плетове.
o Не пилейте водата и не я замърсявайте.
o Желанието за забавление не включва задължително палене на огън сред природата. Направете го, ако няма друга възможност за приготвяне на храна или за да се стоплите. За огъня използвайте паднали дървета, не чупете клони от дърветата. Огънят трябва да се наблюдава непрекъснато. Внимавайте с кибритените клечки и цигарите.
o Бъдете внимателни, за да не разрушите исторически места, не се качвайте по руини.

Примерни игри за обобщаване, обратна връзка и раздяла

"Най-вълнуващото нещо"

Водещият поканва всички да седнат и задава модела на упражнението – "Най-вълнуващото (интересното, заинтригуващото, новото, предизвикателство, изненада и т.н.) нещо за мен през изминалия ден бе…" След това моли всички в последователност по кръга да довършат в споделяне горното изречение.

"Обратна връзка с 3 листчета"

Всеки участник написва на отделни листчета 3 неща, които най-много са му харесали по време на пътешествието и 3, които никак не са му харесали. Листчета са анонимни и се обобщават от водещия.

"Табло за обратна връзка"

На голям лист хартия се прави таблица: по вертикала са елементи, аспекти от пътешествието /безопасност, храна, водачи, подбор на занимания и т.н./, а по хоризонтала е скала на задоволство /от ужасно до отлично/. В така образувалите се квадратчета всеки участник поставя знак там, където съответният елемент се засича с оценката му. Дейността е анонимна.

“Табло с послания”

На отделни големи листи се започва изречение и се дава възможност на децата да го довършат с думи, рисунки или символи. Примерни заглавия на табла: “Най-много ми хареса...”; “Никак не съм доволен от...”; “Моето послание към организаторите е...”; “Моето послание към другите деца е...”; “В бъдеще бих искал...”. Тази дейност е анонимна и децата могат да напишат повече от едно послание по зададена тема. Възрастните също могат да се включат и да напишат своите послания.

“Да си стиснем ръце”

Всеки един от участниците трябва да стиска ръката на всеки един от останалите в продължение на точно една минута. По този начин се увеличава енергията в групата и всеки се оказва длъжен да се срещне очи в очи с всеки един от участниците.

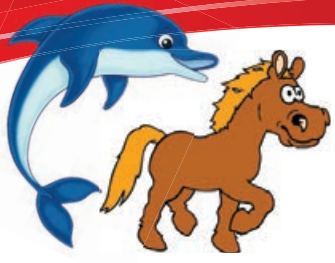
“Да си махнем с ръка за довиждане”

Всеки участник очертава ръката си върху лист хартия и му го залепят за гърба. Всеки пише на гърба на другия върху очертаната ръка послание за довиждане. Всеки трябва да има послания от всички останали и се препоръчва листа хартия да е по-голям.

“Сбогуване в два кръга”

Ако групата е по-голяма, се правят два затворени кръга един в друг, така че децата да са лице в лице. Външният кръг стои неподвижен, а вътрешният се завърта с един човек наляво или надясно. Децата, които се озовават един срещу друг при завъртането, си стискат ръце и се сбогуват. Движението на вътрешния кръг се повтаря, докато всеки се сбогува с всеки.

Конна езда за деца с девиантно поведение

Това са деца, чието поведение в къщи и в училище бележи отклонения от общоприетите норми. Девиантното поведение може да е опит за привличане на внимание, желание за доказване на собствената значимост пред околните или обратното - желание за мъст за собствените неуспехи. Негативните реакции на околните карат тези деца да се чувстват като неудачници; те са готови да губят. Такова дете изпитва дълбоко униние, упадък на духа, има пристъпи на лошо настроение или агресия. Общуването с конете и лекатa работа в конюшнята му дава възможност да получи удовлетворение от свършената работа, да усети необходимостта от грижа и съпричастност към друго живо същество, да се научи да се доверява.

Целта на дейността е чрез занимания по конна езда да се ангажира целенасочено вниманието на децата, да се насърчи социалната им изява, да им се даде възможност за справяне с познавателни, емоционални и възрастови проблеми.

Децата се обучават на различни дейности – да възсядат кон, да овладеят коня си, сами да го управляват, умения за езда, както и в поддържащи дейности в обгрижването на коня.

Децата от обекти на обучение стават субекти, които дарят грижи за своите нови приятели - конете. С въвеждането на ездата и грижата за животните като

терапевтично и възпитателно средство децата стават активни участници в един нов социален процес. Те възприемат по друг начин ограниченията и възможностите си, излизат от изолацията си, стават по-самостоятелни, с чувство на отговорност и със значително повишено самочувствие. Въздействието върху емоционалните преживявания на децата е уникално. Участието на децата и младежите в ежедневните грижи за животните и поддържащите дейности на конната база може да се счита за вид трудотерапевтична дейност. За някои от младежите с проблемно поведение усвояването на трудови и спортни умения могат да бъдат основа за бъдеща професионална реализация като водачи, жокеи и добри състезатели в конния спорт.
Какви резултати се постигат:

- Децата с проблемно поведение много добре се отнасят с конете, което доказва, че те могат да обичат и да се грижат за някой, но тази способност трябва да се развива като се дава възможност да се проявява

- Доверявайки се на коня, децата разчитат на това, че ще се справят с конната езда – едно ново за тях предизвикателство. А чрез доверието към коня възниква и доверието към хората

- Децата се сприятеляват с инструкторите, помощниците и другите възрастни и усвояват нови ролеви модели, особено ценни за момчетата - образа на силния и смелия, но грижовен към по-слабите мъж

- Работата в конюшнята и боксовете, участието в почистването и др. им дава възможност да се приобщят към екипа и да получат удовлетворение от добре свършената работа

- Промяна на самооценката за самите себе си

- Повишено е самоуважението, общуването и мотивацията

- Повишено е самочувствието от новопридобитите знания, умения и опит

- Срещите с животните и заниманията на открито ги стимулират към по-активно, но конструктивно движение, откриват в себе си неподозирани количества грижовност и позитивна емоционалност, повишена е готовността им за комуникация и сътрудничество

Движенията на коня винаги са олицетворявали стремежа към свобода. Взаимодействието между човек и кон е едно голямо чудо. Конят предизвиква възхищение, любов и пристрастие. Човек се респектира от поведението му и предлага в отговор реципрочен начин на поведение: разбиране, похвала, грижа. Като предоставя цялостната си същност на разположение на човека, конят освобождава в него в максимална степен физическите, психическите, емоционалните и познавателните му способности, повлиява позитивно върху цялостната му поведенческа същност. Децата възприемат с истинско удоволствие заниманията с коне. Контактът с коня и ездата създават единствена по рода си мотивация, несравнима с друга рехабилитационна услуга.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Помагало по превенция на насилието за училищната мрежа – изготвено от Държавната агенция за закрила на детето, 2006 г.
2. Ръководство за обучение на доброволци за работа с деца от ДСЗ (предназначено за неправителствени организации) – съвместно издание на Българския младежки червен кръст и Международната социална служба – Швейцария, 2004 г.
3. Модел за неформално обучение при занимания на открито, издание на Клуб „Отворено общество" – Русе, 2001 г.
4. Ръководство „Учене чрез преживяване" – издание на СНЦ „Еквилибриум", 2006 г., достъпно в електронен вариант в директорията „Публикации на EQ" в уебсайта на организацията.
5. Ръководство „Участието на децата – лесно като детска игра" – издание на СНЦ „Еквилибриум", 2011 г., достъпно в електронен вариант в директорията „Публикации на EQ" в уебсайта на организацията.
6. Окончателен доклад по проект "Децата срещат своите нови приятели - конете", изпълнен от Клуб по конен спорт "БТБ-Русе", съвместно със СНЦ "Еквилибриум" и Клуб "Отворено общество" - Русе по Приоритет 2, фаза 2 на програмата на Институт Отворено общество, София - "Европейски политики и гражданско участие", 2012 г.

Автори: Дейвид Бисет, Галина Бисет, Стефка Петева
Редакция: Клуб "Отворено общество" – Русе

СНЦ "Еквилибриум"
Русе 7000
ул. "Добруджа" №5
www.eq-bg.com
office@eq-bg.com

Клуб „Отворено общество" – Русе
Русе 7000
Ул.
……..
……